

im Oktober, November und Dezember, die Depression *Ve* aber wirkt stärker im November und auch noch in Dezember.

Während der Frühjahrsmonate (März, April, Mai) nimmt von neuem die relative Niederschlagsmenge von Norden gegen Süden ab. Diese Einteilung der Niederschläge im Frühjahr hängt von den Depressionen *Vd* ab, die ihr Maximum im März haben, und auch von den Depressionen *Ve*, welche ihr Maximum im April haben.

Auf der Skizze, die uns die relative Menge der Frühjahrsniederschläge zeigt sieht man sehr gut, wie nördlich von der Prozentlinie 25 die Menge der Niederschläge wächst, und allmählich den Charakter der Sommerniederschläge annimmt, während sie südlich von dieser Linie sich verkleinert, so dass in der Zeit der Sommermonate im südlichen Griechenland die relative Niederschlagsmenge unter 10 % sinkt.

Demnach ist auch auf dieser Skizze die Linie von 25 % eine Grenzzone zwischen dem kontinentalen und dem maritimen Klimatypus.

Für das Frühjahrsquartal muss besonders betont werden, was auch Trzebitzky¹⁰⁾ bemerkt hat, dass die Niederschlagsmenge nirgends sehr gross ist. Die Ursache davon muss man jedenfalls in der gleichmässigen Verteilung des barometrischen Druckes auf der ganzen Balkanhalbinsel suchen.

10). *Ibidem*, S. 40.

GEOGRAFIJSKA MONOGRAFIJA O MEĐIMURJU

Prikazuje Dr. A. GAVAZZI

G. Dr. **Zvonimir Dugački**, napisao je monografiju „Međumurje“ (sa **u**) i predložio je lani Akademiji Zn. i Umj. u Zagrebu, da je tiska u svojim publikacijama. Predana mi je bila da dadem o njoj svoje mišljenje.

U svojem referatu Akademiji istaknuo sam mnoge neispravnosti, poradi kojih sam stavio konačni svoj predlog, da se „rasprava Međumurje ne tiska u publikacijama ove Akademije.“ To je moje mišljenje prihvatila Akademija i povratila autoru njegov rukopis.

Čitajući raspravu, pravio sam olovkom bilješke na rubu stranica ili potcrtavao pojedine riječi i pojedine izreke. Te bilješke nijesam izbrisao, pa je u takvom stanju rukopis povraćen autoru.

Gospodin D. uvažio je donekle moje ispravke, u koliko ih je mogao odgonenuti, pak je takav svoj elaborat podneo „Pododboru Matice Hrvatske“ u Čakovcu, da ga tiska. Godine 1936 pomenuti je odbor zaista izdao tu knjižicu na 48 stranica, ali pod imenom „Međumurje“ (sa **i**).

Gospodin Dugački htio je ovim postupkom da dade pljusku Akademiji, odnosno meni, što je odbijena njegova „monografija“, smatrajući je suhim zlatom. A kad ju je kulturna ustanova „Pododbor M. H.“ ipak objelodanila, autor je bio uvjeren, da je time dobio zadovoljštinu. Utvrdit ću protivno. Pored svega toga što je g. D. nešto ispravio prema mojim bilješkama, zaostalo je još mnogo toga što nevalja i što se mora odrešito odbiti.

Ne ću u ovom referatu navesti sve neispravnosti, jer bi bio preopsežan; istaknut ću samo ponajglavnije. Nije mi dakako poznato, da li su članovi „Pododbora M. H. u Čakovcu znali za te mnoge neispravnosti, koje ću sada redom navesti. Istaknut ću pak i one, koje su postojale i u prvotnom rukopisu (zovem ga Ak. — „akademijski“) a koje je D. djelomice ispravio — ponavljam — prema mojim bilješkama.

U svom referatu na Akademiju naveo sam, da oblik imena „Medumurje“ — kako ga je D. pisao u svom Ak. Rukopisu — nije ispravan. Žitelji zovu svoju zemlju „Međimurje“ (sa i) a same sebe „Međimurci“ (pa i „Međimorci“) a takva imena upotrebljuje i povjesnik Međimurja, g. A. Matasović. Moram se zaista čuditi, što je g. D. u Ak. Rukopisu upotrijebio takav neispravan oblik, a u uvodu kaže da se sav njegov „rad osniva i na vlastitom promatranju.“ A kako to da D. nije čuo imena „Međimurje“ (sa i) prigodom „svojih vlastitih promatranja“ po tom kraju? Tek kad su ga članovi Matičinog Pododbora u Čakovcu upozorili na pravo ime, D. je ispravio onu svoju k r u p n u pogrešku.

U uvodu svojeg Ak. Rukopisa D. je navodio neka djela iz starijeg doba, dok je na koncu rasprave, u „Literaturi“, spominjao kao pomagalo i „Vrijeme“ O. Kučere iz g. 1897., dakle popularno ali antikvirano djelo. Nasuprot nije navodio dvije rasprave Stj. Škrebca: „Oborine u Hrv i Slav. 1901—1910“ (Zagreb, 1930) i „Dnevni i godišnji period kiše u Zagrebu“, („Rad“ 1929), ma da je za poredbu upotrebljavao podatke za Zagreb — ali se nije znalo koje. U tiskanoj monografiji navedene su obje rasprave.

U daljnom razlaganju (str. 4.) D. ograničuje Međimurje; u nj ubraja i Legrad, „premda se danas nalazi južno od Drave, dakle izvan prirodnih granica Međimurja.“ Autor to čini zbog „tradicije, jer se Legradani smatraju Međimurcima“, ali — čudnovato! — i „zbog statističkih podataka.“ Kao da se ne mogu podaci o Legradu izlučiti iz skupnih brojeva za Međimurje. Legrad naime spada u kotar Prelog.

Dalje D. nadovezuje na to kratak deskriptivni prikaz o Međimurju. On kaže, da tamo „ulaze i z d a n c i Alpa“ (tako je bilo u Ak. Ru.); sada je prema mojem znaku pitanja u Ak. Ru. ispravio u „ . . . ogranci . . .“

„Brežuljci prelaze postepeno u zaravan, koja je dravskom stepenicom odvojena od ostale ravnice.“ Autor uvodi ovdje u forme površja Međimurja neku „zaravan“, a ne veli kuda se proteže, kako je široka, u kojoj je aps visini, tko ju je izradio i t. d. K tomu navodi neku „dravsku stepenicu,“ za koju također ne kaže ni položaja, ni visine, a ni geneze njezine. To su sve puste ali i nepotpune deskripcije, koje ne mogu da zadovolje čitaoce, pa bili oni i laici.

Čudno je autorovo mišljenje o nekom „razgraničenju regija“. On kaže: „Međimurje je rijekama jasno odvojeno od drugih krajeva, no sam bi reljef upućivao na drukčije razgraničenje regija.“ A kojih regija. Da li onih u Međimurju ili kojih drugih? A moram pri tom istaknuti, da autor prije toga nije naveo nikakvih drugih, ni svojih, ni tuđih mišljenja o „razgraničenju regija.“ Ta je izreka dakle posve nejasna.

A što veli D. o Dravi i Muri! „Kao brza rijeka s više rukava Drava je p o d e s n a da bude granicom ne samo kulturne nego i prirodne pokrajine . . .“ Ali ta je njezina „funkcija bitno oslabljena time, što prolazi kroz nacionalno jedinstveno

područje . . .“ Drava dakle je podesna da bude granicom kulturnom, ali nije podesna, jer prolazi kroz nacionalno područje. Svakako su te opreke tako istaknute, bez osnove. A onda: ako Drava ne može da bude granicom u kulturnom (narodnom) pogledu, je li ona granicom u prirodnom pogledu? Na to D. ne daje odgovora, već suvereno prelazi na funkcije Mure. Ta rijeka (pritok Drave) nasuprot makar je manja od Drave, ipak je narodnom granicom. A zašto se taj proces ondje tako razvio? D. ne daje odgovora, ma da ga je mogao naći u povjesti Medimurja.*) Svi su ti navodi pusti, jer ih autor nije utvrdio dokazima.

Autor iza toga veli: Medimurske gorice čine cjelinu sa Slovenskim, dok medimurski i podravski dio nizine čine drugu cjelinu.“ Ali „poradi guste naseljenosti i dosta intenzivne privrede“ autor ne prihvaća te podjelje. Čudan je svakako taj razlog! U tom pogledu bit će da on misli kako Gorice i Nizine nijesu ni u kakvoj vezi. Ako su Drava i Mura kasnije erodirale ili naplavile podanke Gorica, nije to nikakav faktor, koji bi mogao da raskine vezu onih dvaju oblika.

A u kojem pogledu čine cjelinu Gorice s jedne i Nizine s druge strane? Da li u morfološkom, geološkom ili kojem pogledu?

Razliku između Gornjeg i Donjeg Medimurja autor osniva na političkoj podjeli; čakovački kotar je gornje, a preloški kotar je donje Medimurje. Pri tom dodaje, kako bi se moglo očekivati, da su samo brežuljci eventualno i zaravan Gornjim a sve ostalo donjim Medimurjem. Autor dakle ove prirodne prilike zabacuje, a prihvaća političke međe. A da bude smjesa veća on navodi i mišljenje Klaića, koji je podijelio Medimurje u Gornje, Srednje i Donje. Ta podjela kaže autor u Ak. R. „ima dosta za se“ (strašan germanizam!), a ipak je ne prihvaća, da se izbjegne nejasnoća, koja bi mogla nastati radi neslaganja ove podjele s onom, koja je već uvriježena u narodu.“ Ali pri tom on ni ne kuša da argumentima obori ovu diobu a ni da njima utvrdi onu drugu. Pusta tvrdnja!

Iza toga slijedi poglavje „Medimurske gorice“. Na strani 6 kaže D.: „Pontijskom katu pripada kongerijski ilovasti lapor s tankim umetnutim slojevima pješčenjaka, a kasnijem pliocenu modra glina te belvederski šljunak, koji je riječna naplavina, a sastoji se od kvarca, kristalinskog šljunka i pijeska.“ Bože nas oslobodi ovakvih geoloških opisa! A zašto D. nije rastumačio poradi kojih su prirodnih prilika umetnuti slojevi pješčenjaka? Dalje moram istaknuti inkonsekventnost u nazivima; na početku ističe imenom stariju stepenicu (a ne: „kat“; Stufe) t. j. pontijsku, dok poslije ne navodi mlađu stepenicu njenim imenom („paludinsku“ ili „levantinsku“) već je krsti imenom „kasniji pliocen“ (bolje je: „mlađi“). A onda ova čudna izreka: „belvedevski šljunak . . . sastoji se od kvarca, kristalinskog šljunka i pijeska“; šljunak sastoji se od šljunka. Bože, čuvaj petrografiju! Evo pak kako T o u l a u svojoj Geologiji (Wien, 1918.) prikazuje te prilike: „Das Material (t. j. belvederskog šljunka) besteht aus Quarz- und kristallinen Gesteinsgeröllen und Sanden.“ Dakle belvederski šljunak nije sastavljen od . . . šljunka već je sastavljen od kvarcnih i kristalinskih valutica (Gerölle) pa i od pijeska.“ Što se pak tiče „Pijeska“ R i n n e („Gesteinskunde“) kaže ovo o njegovu postanku: „Kako rijeke i potoci po svom koritu kotrljaju kamenite valutice, tako se one kemijski sve više raskrajaju i tako se sve više umanjuju, dok se ne pretvore u pijesak;

*) A. Matasović, „Čije je Medimurje i borbe za nj.“ Izvještaj drž. 2 raz. trg. škole u Čakovcu za škol. god. 1933-34. Ove rasprave D. ne poznaje.

u njem ostaje napokon samo najotpornija i najobičnija sastavina, kvarc. A što tvrdi D. o tom? Po njegovom razlaganju „šljunak se sastoji od kvarca ... i pijeska; kao da pijesak nije kvarc.

U Ak. Ru. navodio je: „Nanošenjem materijala sa strane rijeka u „Pontsko jezero“, ovo je bilo „potisnuto.“ A kamo i kako ga je potisnuo taj materijal? O tome nije bilo ni spomena, a ne zna se ni kako se to dogodilo.

A, Bože prosti pak što ovo znači: (Terasni se diluvij) sastoji od šljunka, koji je diluvijalna rijeka — erodirajući u Alpama materijal morena — staložila u svojoj dolini do te mjere, da se u kasnije doba rijeka Mura morala ponovo usijecati.“ A koja je to diluvijalna rijeka bila? Da li preteča današnje Mure? A kamo je ona odn os il a (a ne samo erodirala) morenski materijal? U svoju dolinu — veli D. Kako je taj **materijal** mogao prisiliti Muru, da se u k a s n i je doba ponovo usijeca? Svakako su to vrlo magloviti i nejasni navodi. Ako se Mura morala ponovo „usijecati,“ onda se razvijao neki proces, koji je bio uzrokom tog pojava: ili se povirje Mure ispelo ili se njezino tšće snizilo ili je množina kiše bila mnogo veća. Tek se zbog toga mogla znatno pojačati erozija i odnašanje rijeke. Autor nikako ne razlaže tog mehanizma; čitalac zbog toga ne može shvatiti što se dogodilo a najmanje kad se to dogodilo („kasnije“). Ovakva nedostatna razlaganja nisu potrebna ni u nauci, ni u popularnim spisima.

„Na dnu dolina i na zaravni, koja je bez sumnje starija od dravsko-murske nizine, raširen je kvarterni sloj.“ A na dnu kojih dolina (plural!) je raširen kvarterni sloj? A kojeg kvartera starijeg ili mlađeg? Za starost „zaravni“ pak ne donosi nikakvih dokaza, već suvereno tvrdi da je bez sumnje — starija od nizina. E onda što to znači? Da su čitaoci za g. Dugačkoga ...!

Klasična je ova rečenica: „Pontska je akumulacijska (šljunčana u A. Ru) ploča bila blago nagnuta prema istoku.“ A da to dokaže veli dalje: „Na to upućuju današnje visine najvećih uspona, koji se postepeno spuštaju prema istoku u istom smjeru. (A. R.) Dakle visine današnjih **ispona** koji bivaju niži prema istoku („koji se spuštaju“ u A. Ru.) dokazuju po mišljenju autora da je pontska ploča bila nagnuta prema istoku. Da li se može i smije takvo što tvrditi?

„Postepeno je cio teren dobio mali nagib prema jugu.“ A na koji se to teren odnosi? Autor ne navodi ni faktora, koji su izveli taj nagib, a ni geol. doba kad se to desilo. Puste fraze bez dokaza.

Dalje veli D.: „Tako je na reljef utjecala interferencija dviju kosina.“ Nema veze onaj „tako“ sa prijašnjom rečenicom „dok je područje brežuljaka svedeno na manju površinu.“ S ö l c h, od koga je autor preuzeo te misli, kaže posve razumljivo: „Aus der Interferenz zweier ganz schwacher Schrägstellungen einer ersten gegen Süden, einer folgenden nach Osten, dürfte sich die eigentümliche Ungleichseitigkeit des Talnetzes erklären“ (str. 253). Vidi se da su autoru posve strana geol. načela.

„Pritoci su pojedinih rijeka međusobno usporedni, a imadu najčešće smjer sjever-jug ili sjeverozapad-jugoistok.“ A kojih rijeka? A zašto takav smjer? Deskripcija bez geneze spada u turistiku, a ne u geografiju.

„U Međimurskim Goricama prevladava meridijanski smjer“ t. j. rijeka, pa zašto takav smjer, a zašto nije paralelski? Opet pusto opisivanje bez razlaganja.

„Upadljiva (u Ak. Ru.) je pojava, da se vrhunci na daleko drže određenih visina, pa se može ustanoviti nekoliko ovakvih razina“. Autor je ovo mišljenje preu-

zeo od Sölcha, koji jasnije kaže, „dass sich über weite Gebiete hin die Gipfelhöhen der Hügel in bestimmten Niveaus halten und dass sich eine grössere Anzahl solcher Niveaus übereinander feststellen lässt.“ Ne bi rekao „drže,“ već „nalaze se u određenim razinama“ (ne: visinama). Osim toga manjka ona Sölchova značajna riječ „übereinander,“ dakle jedna razina iznad druge; moglo bi se bez toga misliti i na razine u istoj visini; ali prekinute među sobom. Svemu tomu dodaje D.: „Ako izuzmemo najviše vrhunce (Dragoslavec 347 m, Robadje 339 m) postoje u glavnom tri razine, do kojih dosižu pojedine glavine. To je ona od cca, 270 m (Kukuljič, Željezna gora, Trnovčak, Bukovec), od 300 m (Strigovčak, Vugrišinec, Vukanovec) te od 320 m (Stanetinski Breg, Rimščak Orehovčak, Prekop). A zašto je autor izuzeo najviše vrhunce iz tih razmatranja? Ta Sölch je utvrdio devet faza u stvaranju dolina po susjednim Slovenskim Goricama. Prema tome bi razina od 270 m pripadala II (?) Sölchovoj, ona od 300 m IV., a ona od 320 m V. razini. A gdje je III razina? Vrhunci, koje je D. izlučio iz razlaganja, imali bi pak da pripadaju VI razini. A što je konačno sa I razinom? Dakle razlaganja posve nejasna.

Eto dalje što kaže D.: „Stropoštvanjem i spiranjem dobit će odsjeci sve blaže nagibe.“ Sölch to jasno kaže: „An der Zerstörung und Ausräumung der Aufschüttungen beteiligten sich vor allem zwei Kräftegruppen: die Flüsse und die Massenbewegungen. Das Einschneiden der Flüsse schuf die Böschungen...“ Dok Sölch saopćuje što se događalo od nakupina, Dugački prorokuje da će „otsjeci dobiti sve blaže nagibe.“ Nasuprot može se desiti da „otsjeci“ dobiju strmenitije nagibe. A onda: što su i gdje su ti otsjeci?

Bez ikakvih genetičkih navoda autor veli da „pritoci Mure i Murice teku na zapadu meridijanskim smjerom izuzevši potok Jalšovčak, koji zakreće k sjeveroistoku; na istoku nasuprot potoci — nakon prelaza na zaravan — zavlauče (sic!) prema sjeveroistoku.“ Sve je to jedno prosto opisivanje bez ikakvih veza sa tektonikom, a po tom bez ikakve važnosti. A što to potoci zavlauče?

Neka „jača razudjenost (što bi to bilo?) s gustom mrežom dolina i uskim kosama postoji u glini i laporu“ a da ne navodi gdje je taj pojav razvijen.

D. navodi izdansku vodu pa kaže: „Za raspored je slojeva značajno da se katkad nalazi ista razina ispod brežuljaka, koji su različite visine.“ Čitava je ova rečenica posve nerazumljiva! Dalje veli: „Sv. Juraj na Bregu visok je 292 m, a susjedni Zasadbreg 268 m. Kod oba je razina izdanske vode ljeti na visini od 246—248 m.“ A kako je autor to odredio? A kako je zimi? A zašto je to tako?

U II otsjeku „Dravsko-mürska nizina“ bilo je u Ak. Ru. pogrešno ime „Halosa“; treba da bude „Haloza.“

Kad se Drava probila između Haloza i Slovenskih Gorica „promijenila je svoj tok te je bočnom erozijom reducirala brežuljkasto tlo i zaravan.“ Tu se ne zna zašto je Drava pomicala svoj tok; a kako je onda i na što je reducirala jedan i drugi objekt? Sve su to maglovita razlaganja; nema nikakvih navoda o uzrocima, koji su — i da li su — uvjetovali pomicanje Drave.

„Rub nizine označuje ekstremne smjerove riječnog toka.“ Što ima ovo značiti?

Dalje: „Prema istoku biva (Stepenica) sve niža s izuzetkom između Slakovca i Šenkovca, gdje prelazi visinu od 15 m.“ A zašto taj izuzetak? Autor ga ne tumači?

„Drava teče u glavnom k istoku, a nakon što se sastane s Murom preuzima njezin smjer prema jugoistoku.“ A zašto se to dešava? Autor ne razlaže tog pojava. Zar je Drava kakovo razumno biće, koje će to učiniti?

„... divljanje značajno je za rijeke, koje imaju mnogo taloga i gdje bočna erozija radi usporedo s akumulacijom.“ Što je to autor htio da kaže? Ondje gdje djeluje lateralna erozija ne može da u isto doba radi akumulacija.

„Kako su brze promjene toka i rasporeda među rukavima, vidi se iz...“ Kakve su to promjene rasporeda među rukavima? Što to može značiti?

„Opaža se pojava t. zv. izdanske plime.“ Autor zove „plimom“ ispinjanje izdanske vode, koja onda podzemnim putem ispunjuje plitke uvale i suha korita. Nije to nikakva plima, već je to običan pojav bujanja vode osnovnice, koja se ispinje uslijed veće množine kiše koja je prodrla u unutrašnjost gornjih slojeva. A da li je autor kakvim sredstvima mjerio tu „plimu“ i kroz koliko je sati on to radio? Hm!

O III ostsjeku „Klima“ bit će vrlo kratak.

Kao što D. nije nikako uspio, da posve ispravno prikaže morfološko-tektonsku genezu Međimurja, tako nije ni klimske prilike razložio prema modernim načelima nauke.

U Ak. Ru. nije D. navađao perioda, koje je upotrebio; za temperaturu Čakovca upotrebljuje 14 godina, a za Varaždin 12 godina, al se nije znalo iz kojeg su doba. To je vrijedilo i za padaline; za Čakovac je upotrebljavao 40 godina a za Prelog samo 8 i tako ih poređivao. Na takvim temeljima izradio je bio klimu, koji dakako ne može da bude ispravno prikazan.

Autor se nije potrudio da pretraži homogenost podataka o temperaturi u zduha, već ih je bez ikakve kritičnosti preuzeo iz drž. izvještaja. Zbog toga sva su autorova razlaganja o tom klimskom faktoru bez vrijednosti. Pored toga trebao je poređiti — barem za dva suprotna mjeseca: siječanj i srpanj — temperaturu uzduha sa smjerom vjetrova. O tom nema ni slova!

Za kišu je preuzeo podatke iz rasprave Stj. Škreba i o njima napisao 23 retka. Dakako da ne razlaže odnošaja, koji postoji med kišom i barometarskim pritiskom, što bi bez sumnje morao učiniti, da tako poveže ta dva faktora, a da prikaz bude jasan

U Ak. Ru. bila je ova rečenica: „Obilne kiše ranog ljeta ne ovise u panonskoj Nizini toliko o ciklonskom rasporedu uzduha, nego...“ Machatschek, od koga je preuzeto to mišljenje kaže: „... dass die reichlichen Früh-sommerregen nicht so sehr durch die zyklonale Luftdruckverteilung bedingt sind.“

U ostsjeku „Stanovništvo“ navode se: ukupni broj žitelja za 100 godina, gustoća, broj Hrvata i Mađara. Za Međimurje kaže autor, da je ametanastazijska krajina a ipak veli, da su tamo dolazili bjegunci, pa i iz udaljenijih krajeva. A k tomu tvrdi, da se „sredinom 19 stoljeća naselilo nekoliko čeških porodica, no te su se pohrvatile“; ali ne daje nikakvih dokaza. Trebao je navesti prezimena tih pohrvćenih Čeha. Ni za tvrdnju da „Međimurci odilaze na radove u Zagreb kao nadničari i tvornički radnici, u Slavoniju i Vojvodinu kao poljski radnici, a da djevojke idu u Beograd kao služavke“ ne daje a ma nikakvih dokumentarnih dokaza. To isto vrijedi za seobe seljaka iz Donjeg Međimurja u okolici Čakovca.

E pa šta da se reče o svem tom? Autor valjda misli, da će svi čitaoci vjerovati u njegove riječi, jer ih je On izrekao!

Čudnovata je ova rečenica: „pored spomenutog preseljavanja u okolicu Čakovca to je glavni uzrok da se između dva posljednja popisa broj stanovnika ovdje (u Donj. Međ.) nešto smanjio, dok se u Gornjem Međimurju povećao za 131%.“ Ne navodi se broj stanovnika ni za Gornje ni za Donje Međimurje, a ni za dvije popisne godine. Sve je to maglovito i nerazumljivo. U kakvoj vezi stoji „to je glavni uzrok . . .“ sa „pored spomenutog preseljavanja“? A što je taj to?

U otsjeku Privreda bez ikakvih dokaza kaže D. da su „poljoprivreda i stočarstvo naprednije nego u Hrv. Zagorju, ali zaostaju nešto za onim u Hrv. Podravini.“ Ta, za Boga, kuda bi dospjeo geograf, kad bi na ovakvim samovoljnim osnovama, a bez dokaza, prikazivao prirodne i kulturne odnose zemlje.

Tabele o poljoprivrednim površinama u opće a posebice o oranicama, vinogradima, voćnjacima, livadama i pašnjacima, o stočarstvu, o šumarstvu, ribarstvu, posve su statistička karaktera. Autor se nikako ne obzire na geograf. rasprostranjenost pojedinih kultura u vezi sa pedologijskim i klimatskim faktorima. Dakle pusta nabranja, koja umaraju čitaoca.

Kad navodi vinograde kaže, „da se njihova površina povećaje radi poteškoća s dvovlasničkim vinogradima u Mađarskoj. U nekim je slučajevima posječena šuma i zasađen vinograd.“ To može biti istina, ali je trebao autor da navede te pojedine slučajeve i da utvrdi istinitost.

„Broj jabukovih, orahovih i kestenovih stabala u čakovačkom kotaru veći je od onog u većini zagorskih i podravskih kotara, dok broj šljivovih i kruškovih stabala zaostaje.“ Ovoj tvrdnji kao u mnogim drugim slučajevima — autor ne doprinosi statist. dokaza, već tvrdi nešto što može a ne mora da bude ispravno. Ovakvi sumnjivi navodi ne spadaju ni u privrednu geografiju. To isto vrijedi za navode o stoci.

„Nekoć su šume — tvrdi D. — bile mnogo raširenije nego danas i to ne samo na uzvisinama brežuljaka nego i u ravnici.“ Autor D. za tu svoju tvrdnju ponovo ne daje nikakva dokaza; te njegove puste riječi, bačene u tutanj, ne mogu ni laika da osvjedoče, a ni čitatelja Matičinih knjiga. A onda izraz „uzvisine brežuljaka“; a zar brežuljci sami nijesu „uzvisine“ (isponi)?

Ista je nevolja s močvarama. One „su sa svojom vegetacijom bile oko rijeka i u dolinama također mnogo raširenije.“ A zar je g. D. vidio kako je to bilo u prijašnje geologijsko ili prethistorijsko doba. Tvrditi nešto, a da ne doprineseš ma i najbljedih dokaza znači smatrati čitaoca

U otsjeku „Promet“ autor navodi, da „se promet upravlja prema mostovima i skelama na Muri i Dravi, te prema mostićima, brvnima i gazovima na potocima i dravskim rukavima.“ Takav je promet razvijen svagdje na cijeloj Zemlji, a nije specijalitet Međimurja.

„Na uzvisinama se nalaze naselja, a pored toga su putovi ovdje [zaštićeni od prevelike vlage.“ To je rečenica, gdje prvi i drugi dio („pored toga“) ne stoje ni u kakvoj vezi. A onda: čime su putovi zaštićeni od prevelike vlage? Razlaganje je ostalo u autorovom peru.

Nije specijalitet Međimurja, da „na brežuljcima ima mnogo pješačkih putova i kratica, da se i bez cesta mogu prijeći deseci kilometara.“ Toga ima svagdje.

Za crtež izohrona u Ak. Ru. autor je upotrijebio željezničku i autobusnu vezu pa onda i pješačenje (4 km. na sat), a nije naveo kola, koja se mnogo upotrebljuju za vožnju ljudi i prirodnina.

„Na osnovu prometnih veza mogu se odrediti gravitacijske zone oko Čakovca.“ On ističe „unutrašnju grav. zonu,“ u koju ubraja sela 4—5 km. udaljena od Čakovca. U ovu zonu spadaju radnici zaposleni u Čakovačkoj industriji. U „izvanjsku zonu ide ono područje, koje je s Čakovcem povezano trgovačkim vezama . . .“ Sve to može da bude, ali nema dokaza.

Na kraju ovog poglavlja navodi autor što se sve izvozi iz Međimurja: „kukuruz, ostale žitarice, pasulj, sijeno i slama, jabuke, konji, goveda, svinje i perad, ugljen i nafta i tekstilni proizvodi.“ Sve je ovo pusto navadanje nekih objekata, ali bez ikakvih statist. podataka o množini i odredištima njihovim.

U otsjeku „Naselja“ D. navodi imena 11 župa katoličkih iz 14 stoljeća zatim iz 16 st., a onda kaže, da su „krajem 18 stoljeća postali odnosi aglomeracije u glavnom slični današnjim.“ Sve to bez dokaza; pusto mišljenje, koje nema istaknute osnove. A onda glagol postali? A kako su postali?

A tako isto je i njegova tvrdnja, da su „novija sela nastala raseljavanjem stanovnika iz starijih.“ A koja su to novija sela? A koja su ta starija?

Brežuljkasto tlo pogoduje manjim naseljima „razrijeđenog tipa.“ Izraz je to, koji se ne upotrebljuje („razbijenog tipa.“)

„Na brežuljcima se sela prilagođuju reljefu pa ih imade na različitim položajima.“ Pa to se i drugdje dešava. Zaista je bila velika mudrolija napisati takve riječi! Ta ne će se reljef prilagoditi naseljima!

„Na presjedlinama . . . nalazi se tek po koja kuća,“ a odmah zatim kaže „na samoj presjedlini između Štrigovčaka i Rimščaka nalazi se Leskovec“; a to je selo sa 140 žitelja, koji sigurno ne žive u jednoj kući.

Navodi broj žitelja „većih naselja“ (god. 1931). Svakako je velika nepažnja autorova što nije uvrstio Štrigove.

„ . . . pod gradskim utjecajem okreću se novije kuće u Ak. Ru.; sada u tekstu ispravljeno u „okrenute“, (naročito one imućnijih ljudi, svojom uzdužnom stranom prema cesti.) Izraz „okreću se . . . kuće“ svakako je nepodesan izraz.

Napokon navodi nekoliko redaka o Čakovcu. Za nj veli „da se nalazi na razmeđu brežuljaka, zaravni i nizine, pa je tako mogao da postane privrednim središtem Međumurja.“ „Na razmeđu“?

Glede naselja u opće ističem, da autor nije prikazao njihova osnovnog oblika (Grundriss), ni je svaki od njih doveo u vezu sa prirodnim odnosima. Samo je na crtežu 11 (u Ak. Ru.) bio istaknuo, da sela po Goricama „izbjegavaju“ doline potoka i da se nalaze na kosama, ali ni tu ni u tekstu ne navodi kakva su oblika. Za naselja pak u nizini nema u opće ništa o svemu tome. Ni u tiskanoj raspravi nema o svem tom ništa.

Toliko o pojedinostima.

Da svrnem pažnju sad na cjelinu!

Zahtjev je današnje regionalne geografske nauke, da se njezini pojedini prirodni i antropski elementi dovedu među sobom u kauzalne veze. Toga u ovoj raspravi ne možemo naći. Nasuprot upravo u antropskom dijelu svaki je otsjek posve nezavisan od drugoga, a k tomu nije uveden ni u kakav odnošaj sa prirodnim prilikama površja. Prema tome to nije antropogeografija već statistika.

Prema svemu što sam naveo konačni je moj sud bio da se rasprava Zvonimira Dugačkoga „Međumurje“ ne može štampati u publikacijama ove Akademije.

Pri tom sudu ostajem i za tiskanu raspravu.

Eto to je konačni sud o jednoj neuspjeloj religionalnoj geografiji.

A kako su hrvatski dnevnik prikazali tu brošuru? Evo kako:

„HRVATSKI DNEVNIK“ od 21 rujna 1936 kaže: Pisac . . . je izradio svoju studiju na osnovu vlastitih putovanja i istraživanja, upotrebivši isvu dosadašnju stručnu literaturu o tom predmetu.“

U „OBZOR-u“ od 31 listopada 1936 (broj 253) tvrdi T. P.: „i laik će u tom ozbiljnom, solidnom i pouzdanom radu naći zanimljivih podataka . . .“

„OBZOR“ 8 srpnja 1936 broj 155 strana 2 u podlistku: „Međumurje“, koje s uspjehom proučava zemljopisac, varažd. prof. dr. Zvonimir Dugački.“

U „HRVATSKOJ SMOTRI“ od siječnja 1937 piše Ž. (Žanko?): „na 48 stranica je autor u kraćim ali zato iscrpljivim poglavljima, nakrcanim bez i jedne prazne rečenice strogo naučnim podatcima, da je jedva moguće zamisliti nešto, što bi se još moglo nadodati, obradio problematiku Međumurja, sa gledišta geografske nauke.“ A na koncu veli: „Pododbor Matice Hrvatske u Čakovcu izdanjem ovoga najnovijega djela dr. Dugačkoga zadužio u veliko Međumurce, svu hrvatsku javnost i nauku.“ Kakva je to međimurska problematika?

E pa šta da se reče o ovakvim prikazima? Ništa, ništa i ni mrve; sve po nekoj šablona, dok o ispravnosti ili nevaljalosti podataka nema ni spomena. Valjda referent . . .

Poredite ta mišljenja s onim gornjim mojim malobrojnim navodima!

Bilo bi već jednom vrijeme da se naučne rasprave prikazuju i u našim novinama stručno — a ne površno.

POJAVI I POJASI KRŠNI NA OTOKU LASTOVU

Napisao GIUSEPPE TAMINO*)

Osim vapnenastih škrapa, izbrađenih polja, tih elementarnih znakova kršnog pojava, Lastovo nam pruža za promatranje dva posebna izgleda: Zatvorene Doline („Polja“) i Špilje, osobito špilje pri moru. „Polja“ nijesu doline ili, barem, nijesu prave pravcane doline. Klasična je dolina lijevasta udubina, koja je nastala pod utjecajem erozije na površini i rušenja svodova u šupljinama i podzemnim putovima stvorenim od podzemne hidrografije. Lastovska „Polja“ donekle nastadoše i po ovim faktorima, ali im je postanak sasvim osebujan. Nastadoše naime od telurijskih pomicanja kojima je otok bio podležan u prošlosti. Kako se vidi iz stratifikacije, koja nije valovita već bridasta, kao n. p. u brežuljcima, i na izvisinama, koje nijesu okomite već su izbočine prekinutih slojeva, pa iz raznih mnogih znakova, otok je bio izvrgnut izdizanju na JZ strani, tendencijom da proizvede antiklinalu. Nasuprot je nastalo prekinuće slojeva u smjeru antiklinalne osi, koja se je stvarala (t. j. prema JZ i SI, te prema ZJZ-ISI do Norog Huma: po jednoj krivulji, koja je od JZ okrajka otoka dopirala do početka lastovskog „Polja“, od ovoga pak do SI otočnog brida), a osim toga i prema sporednim osovina. Prema S, SZ i

*) Ova je raspravica tiskana u broju 1 „Bollettino della R. Società Geografica italiana“ godine 1937—XV.